ET FORSKNINGSCENTER FOR INTERNATIONAL UDVIKLING OG EN HØJERE UNDERVISNING I UDVIKLINGSPROBLEMER

LAUGE STETTING

I flere år har der her i landet været drøftelser i gang om oprettelsen af et såkaldt u-landsinstitut, hvis opgave det skulle være på tværvidenskabeligt grundlag at udforske nogle af de problemer, der knytter sig til de fattige landes udvikling. Deltagerne i disse drøftelser har ikke alene været nationaløkonomer, driftsøkonomer og teknikere inden for landbrug, fiskeri og industri, men også sociologer, socialpsykologer, pædagoger, jurister og andre sagkyndige inden for samfundsvidenskaberne. Drøftelserne har i høj grad bekræftet, at der her er tale om problemer, der i de fleste tilfælde kun kan analyseres tilfredsstillende gennem et samarbejde mellem flere videnskabsgrene. I enkelte tilfælde har drøftelserne affødt et sådant tværvidenskabeligt forskningsarbejde[1]), og i nogle tilfælde har de inspireret videnskabsmænd til at påbegynde et individuelt forskningsarbejde, der på forskellige stadier er blevet diskuteret i tværvidenskabelige seminarer[2]). Både til gruppearbejdet og til det individuelle forskningsarbejde er der ydet økonomisk støtte fra Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene[3]).

Videre er drøftelserne imidlertid ikke kommet, og en egentlig plan for opbygningen af en forskningsinstitution har aldrig set dagens lys. Årsagerne

1) Vedrørende Sydøstasiens problemer under ledelse af professorerne Soren Egerod og Kristof Glamann.

2) *Oversøisk Institut,* som egentlig ikke er et institut i traditionel forstand, men som fik sit navn, fordi man på et vist tidspunkt for 3–4 år siden havde fremskredne tanker om oprettelsen af et institut, har i de sidste 2–3 år dannet rammen om et sådant tværvidenskabeligt seminar. Oversøisk Institut står endvidere for udgivelsen af tidsskriftet *Den ny Verden* (Gyldendal) samt skriftrækken af samme navn (og ved samme forlag). Formand for Oversøisk Institut er direktør Knud W. Jensen, Louisiana.

3) I årene 1963/64–1965/66 er der ydet tilskud til forskning på henholdsvis 130.000, 200.000 og 200.000 kr.

hertil kan være mange, men det kan næppe siges, at der ikke har været behov for en sådan forskningsinstitution.

Alene inden for området international handel, som er det, jeg kender bedst, er der en åbenbar mangel på uafhængig forskning. Det er en lidt trist kendsgerning, at vort institut i de senere år flere gange har måttet afvise ønsker fra internationale organisationer (U. N., UNCTAD, GATT International Trade Centre og O. E. C. D.) om at få gennemført forskningsopgaver vedrørende de fattige landes udenrigshandel. Det har drejet sig om analyser af mulighederne for et eksportsamarbejde mellem grupper af virksomheder i u-landene, af den internationale ratepolitiks virkninger på u-landenes industriudvikling og industrieksport, af de internationale afsætningsmuligheder for et par konkrete produkter af særlig interesse for u-landene samt (i samarbejde med andre europæiske institutter) af europæiske virksomheders interesse i at investere i u-landene.

Det drejer sig naturligvis om tilfældige eksempler, men gennem kontakten med de internationale organisationer har jeg fået et stærkt indtryk af, at de har et uopfyldt behov for samarbejde med uafhængige forskningsinstitutioner. I flertallet af de eksempler, vi har været præsenteret for, har organisationerne selv kunnet tilbyde at finansiere alle eller størstedelen af forskningsudgifterne. Vanskelighederne har været, at de nødvendige forskere og forskningsledere ikke tilstrækkeligt hurtigt har kunnet frigøres til de nævnte opgaver.

Også det nationale bistandsarbejde afføder forskningsproblemer[4]). Det er et naturligt ønske, at nogle af de udviklingsprojekter, som Danmark bidrager til, både før, under og efter projektets gennemførelse gøres til genstand for en sagkyndig analyse, som den egentlige u-landsadministration sjældent har mulighed for at gennemføre.

Målsætningen for det nationale bistandsarbejde må bygge på en løbende analyse af u-landenes generelle problemer[5]) sammenholdt med Danmarks muligheder for at yde hjælp. Er det fattigdommen i sig selv, der er u-landenes største problem – eller er det den manglende kulturtilpasning, navnlig i de store byer? Ligger de største vækstmuligheder for u-landene i en udbygning af deres fødevareproduktion eller af deres industriproduktion? Hvilke produkter har u-landene særlige forudsætninger for at eksportere?[6]). Hvilke u-lande og hvilke typer projekter har Danmark særlige

[4]) Storbritannien har nedsat en række specialiserede videnskabskomiteer, og i USA har bistandsorganisationen A. I. D. indgået mange kontrakter md universiteterne. Angus Maddison, *Foreign Skills and Technical Assistance in Economic Development* (Development Centre of The O. E. C. D., Paris 1965), p. 73.

[5]) Paul Alpert, *Economic Development: Objectives and Methods,* (Free Press, Collier-Macmillan, London, 1963).

[6]) Bela A. Balassa, *Trade Prospects for Developing Countries,* (Economic Growth Center, Yale University, Irwin, 1964).

forudsætninger for at yde bistand til? Hvor omfattende skal Danmarks bistand være?[7]).

Det kan i sig selv være et vigtigt led i bistandsarbejdet, at man kan tilbyde u-landene at foretage analyse af deres konkrete problemer. Inden for handelsområdet er der for eksempel et stort behov for undersøgelser af afsætningsmuligheder og afsætningsmidler for nogle af u-landenes produkter[8]).

En videre inddragning af erhvervslivet i udviklingsarbejdet kan formentlig fremmes gennem studier af u-landenes økonomiske udviklingsmuligheder og udviklingsplaner, ligesom konkrete investeringsmuligheder kan analyseres. I forbindelse med ydelse af statslån, eksportkreditgarantier og investeringsgarantier kan der blive behov for erhvervsøkonomiske analyser, som måske ikke altid kan foretages af u-landsadministrationen.

Mangelen på uafhængige sagkyndige med kendskab til u-landenes særlige problemer er meget udtalt overalt i verden[9]). Kravene til sådanne sagkyndiges professionelle og kulturelle tilpasningsevne er meget store[10]). Gennem deltagelse i et forskningsarbejde om udviklingsproblemer kan flere sagkyndige inden for mange forskellige områder erhverve den nødvendige tilpasningsevne til opgaverne[11]).

U-landenes egne sagkyndige kan i vidt omfang deltage i et sådant forskningsarbejde, og de kan selv opnå et udbytte, der kan bidrage til løsningen af nogle af deres hjemlands udviklingsproblemer.

Der synes således i høj grad at være behov for en forskning af udviklingsproblemerne. Når tankerne om oprettelsen af en særlig institution til gennemførelsen af forskningen på tværvidenskabeligt grundlag ikke har materialiseret sig i konkrete planer, endsige i realiteter, hænger det måske sammen med en vis tvivl hos de interesserede sagkyndige og hos de bevilgende myndigheder om en sådan tværvidenskabelig forskningsinstitutions effektivitet og udviklingsmulighed i det lange løb.

---

[7]) John Pincus, *Economic Aid and International Cost Sharing,* (Rand Corporation Johns Hopkins Press, 1965), I. M. D. Little & J. M. Clifford, *International Aid* (Allen & Unwin, London, 1965), Goran Ohlin, *Foreign Aid Policies Reconsidered* (O. E. C. D. Development Centre, Paris, 1965).

[8]) I 1964/65 ydede Danmark Pakistan teknisk bistand til gennemførelsen af en markedsanalyse i Danmark for pakistanske håndknyttede tæpper, kunsthåndværk og sportsartikler. Analysen udførtes af et dansk markedsanalysefirma, der samtidig oplærte to pakistanske embedsmænd.

[9]) Angus Maddison, *op. cit.* pp. 7–15.

[10]) Yonah Alexander, *International Technical Assistance Experts. A Case Study of the U. N. Experience,* (Praeger, New York, London, 1966), Ch. 6.

[11]) Ved tildeling af forskningsbevillinger lægger den danske styrelse for teknisk samarbejde med udviklingslandene vægt på at støtte forskningsarbejde, som kan bidrage til – inden for de forskellige fagområder – at opbygge en dansk sagkundskab med hensyn til udviklingsproblemerne. *Danmarks samarbejde med udviklingslandene 1962–65: Beretning fra Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene,* (Kbh., 1965), p. 52.

Tankerne har hidtil gået i retning af en selvstændig, permanent forskningsinstitution, hvis stab skulle rekrutteres fra flere forskellige forskningsgrene. Samarbejdet mellem de forskellige videnskabsgrene skulle muliggøre en mere alsidig analyse af udviklingsproblemerne, og samarbejdet skulle endvidere muliggøre inddragning af forskningsresultater og forskningsmetoder fra flere beslægtede videnskaber.

Farerne ved en sådan ordning er imidlertid for det første, at nogle af de videnskabsmænd, der vil være blandt de første til at melde sig til et sådant arbejde, meget vel kan være personer, der ikke har formået at klare sig særlig godt inden for deres eget område. Denne fare kan i princippet undgås, hvis man er opmærksom på den; men der er en anden fare ved ordningen, som vanskeligere kan undgås, og som formentlig først vil vise sig i det lange løb.

Hvis førsteklasses fagfolk går ind i et tværvidenskabeligt arbejde, mister de let den nære kontakt med grundforskningen i deres eget fagområde, og dette betyder, at de efter en tid ikke mere kan yde deres særlige bidrag til den tværvidenskabelige forskning. Dette er i og for sig ikke nogen ulykke, hvis de fortsætter en grundforskning i det nye område, for eksempel området økonomisk udvikling. Problemet er imidlertid, at der inden for udviklingsområdet i meget høj grad er behov for en anvendt forskning, hvortil der til stadighed skal bruges skiftende kombinationer af fagfolk.

Mange dygtige fagfolk vil i øvrigt på forhånd indse farerne ved at miste kontakten med grundforskningen i deres fag og vil derfor vægre sig ved at knytte sig til et tværvidenskabeligt forskningsarbejde for en længere eller ubestemt periode.

Disse vanskeligheder kan helt undgås, hvis man opgiver tanken om en selvstændig, permanent forskningsinstitution og i stedet knytter udviklingsforskningen til en række specialiserede institutter inden for de fagvidenskaber, der skal indgå i den tværvidenskabelige udviklingsforskning. Det kan for eksempel være institutter for økonomisk planlægning, international handel, driftsøkonomi, transportøkonomi, landbrugsøkonomi, landbrugsteknik, havbiologi, fiskeriteknik, pædagogik, socialpsykologi, sociologi, statistik og international ret. Alle medarbejdere ved den anvendte udviklingsforskning knyttes mere permanent til faginstitutterne, hvorved de bevarer tilknytningen til deres fag, dels gennem deltagelsen i seminarer og lignende, dels gennem deltagelse fra tid til anden i grundforskning og anvendt forskning inden for deres fagområde. Deres deltagelse i udviklingsforskningen sker på *ad hoc*-basis for ét, to eller tre år ad gangen. Kun en mindre kærne af udviklingsforskningens medarbejdere tænkes mere permanent knyttet til denne forskning, først og fremmest fordi de ønsker at gå ind i en grundforskning inden for området.

En sådan organisation af udviklingsforskningen kan næsten kun ske i

tilkytning til et universitet, hvor de implicerede samfundsvidenskaber og tekniske videnskaber er repræsenteret. De to udbyggede universiteter herhjemme, København og Århus, er imidlertid allerede så tynget af forsknings- og undervisningsbyrder, at det næppe er realistisk at foreslå udviklingsforskningen knyttet hertil. Endvidere er det formentlig vanskeligere at opbygge en tværvidenskabelig forskning ved et stort universitet end ved et lille. Det forekommer derfor naturligt at overveje mulighederne for at knytte et center for udviklingsforskning til et af de nye universiteter, der planlægges oprettet herhjemme.

Det forekommer mig ikke urealistisk at påbegynde opbygningen af et sådant nyt universitet omkring et tværvidenskabeligt forskningscenter for international udvikling. Et sådant center kunne tiltrække nogle af de bedste videnskabsfolk med interesse for udviklingsproblemer, idet de ikke alene får mulighed for, men direkte forventes at lade sig knytte til de faginstitutter, der efterhånden oprettes ved det nye universitet. Det kan naturligvis ikke undgås, at disse mennesker kommer til at give de nye faginstitutter et internationalt præg; men dette må snarere betragtes som en fordel end som en ulempe.

Både af hensyn til udviklingsforskningen og som led i bistandsarbejdet ville det være ønskeligt, hvis centret kunne tiltrække forskere fra andre lande, ikke mindst fra u-landene.

Allerede få år efter centrets start kunne forskningsarbejdet formentlig kombineres med uddannelsen af et mindre antal studerende, der efter en grunduddannelse ved andre højere læreanstalter ønsker at tage en magister- eller licentiatgrad i emner med tilknytning til centrets virksomhed.

Også af hensyn til undervisningen ville jeg anse det for ønskeligt, hvis centret kunne tiltrække udlændinge. Inden for mit eget fagområde, udenrigshandel, oprettes der i øjeblikket flere og flere universitetskurser i udviklingslandenes udenrigshandelsproblemer. Mange af disse kurser holdes for deltagere, der allerede har en højere uddannelse, for eksempel i jura, økonomi eller teknik. De fleste af kurserne lider imidlertid af den mangel, at de ikke i tilstrækkelig grad er tilpasset u-landenes særlige handelsproblemer, idet de blot er almindelige universitetskurser i udenrigshandel, og selv om de direkte tager sigte på u-landenes udenrigshandel, gennemføres de næsten alle ved en marginal indsats af de deltagende universitetslærere, der i forvejen anvender størsteparten af deres arbejdsevne til andre opgaver. Et center, der som et led i sit forskningsarbejde beskæftiger sig med u-landenes handelsproblemer, vil være særdeles velegnet til at varetage en sådan undervisning, der ikke alene kan følges af studerende fra u-landene, men også af danske og andre, der for eksempel ønsker at gå ind i internationale organisationer, internationale virksomheder, højere læreanstalter eller nationale organisationer eller regeringsorganer med tilknytning

til international handel. Noget tilsvarende kan tænkes for andre grene af økonomien og for helt andre fagområder. Det vil være naturligt at tænke sig, at nogle af lærerne er forskere fra andre lande, ikke mindst fra u-landene[12]).

En undervisning som den her foreslåede må naturligvis foregå på engelsk (eller et andet verdenssprog); men dette bidrager kun yderligere til at give universitetet det internationale præg, som i sig selv må anses som en fordel.

I den hjemlige politik er det et almindeligt accepteret mål, at forskningen og den højere uddannelse bør udbygges væsentligt i de kommende år. Der er også politisk enighed om, at vort bidrag til den internationale udvikling bør udvides. Det forekommer mig derfor naturligt at overveje, om vi ikke gennem en sammenkædning af de to opgaver kan opnå betydelige organisatoriske fordele, en bedre udnyttelse af vore danske forskere samt en vis tiltrækningskraft over for udenlandske videnskabsmænd. Endelig indebærer en sådan sammenkædning måske bedre muligheder for opgavernes finansiering[13]).

[12]) Siden 1954 har *Stanford International Development Education Center* været rammen om en sådan undervisning.

[13]) Jeg tænker her ikke alene på en for udviklingsbistanden rationel sammenkædning af forskningen og vor egen u-landshjælp, men også på mulighederne for en væsentlig finansiering udefra. Foruden internationale hjælpeorganisationer kan der her være tale om store internationale fonds. Alene i 1962 anvendte *Ford Foundation* omkring 50 mill. dollars til udviklingshjælpen, og en væsentlig del heraf anvendtes til opbygning af forskning og højere uddannelse. Ford finansierer blandt andet *Harvard Advisory Service,* som bistår adskillige lande med økonomisk rådgivning, undervisning og forskning. *Rockefeller Foundation* har fulgt en lignende politik. Angus Maddison, *op. cit.*, p. 38.